

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради університету
«31» травня 2021 року,
протокол № 13.

Ректор, голова вченої ради
університету, доктор юридичних наук,
професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

«31» травня 2021 року
М.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 Туризм
галузі знань 24 Сфера обслуговування

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри філософії,
соціально-гуманітарних наук та
фізичного виховання, кандидатка
філософських наук
«16» травня 2021 року

_____ Наталія КУЛІШ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних
наук та фізичного виховання
«17» травня 2021 року, протокол № 11.

Завідувач кафедри,
доктор філософських наук, професор
«17» травня 2021 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Деканеса факультету управління та
економіки, кандидатка економічних
наук, доцентка
«17» травня 2021 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«27» травня 2021 року, протокол № 8.

Перша проректорка, голова
методичної ради університету,
кандидатка наук з державного
управління, доцентка
«27» травня 2021 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни		3
2.	Заплановані результати навчання		4
3.	Програма навчальної дисципліни		6
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		7
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	7
	4.2.	Аудиторні заняття	7
	4.3.	Самостійна робота студентів	8
5.	Методи навчання та контролю		8
6.	Схема нарахування балів		8
7.	Рекомендована література		9
	7.1.	Основна література	9
	7.2.	Допоміжна література	10
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		11

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 24 Сфера обслуговування
2. Код і назва спеціальності	– 242 Туризм
3. Назва спеціалізації	– Не передбачена
4. Назва дисципліни	– Релігієзнавство
5. Тип дисципліни	– вибіркова
6. Код дисципліни	– ППВ 3.2.
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9. Курс / рік навчання	– другий
10. Семестр	– четвертий
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 3,0 / 90
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 36
% від загального обсягу	– 40
лекційні заняття (годин)	– 18
% від обсягу аудиторних годин	– 50
семінарські заняття (годин)	– 18
% від обсягу аудиторних годин	– 50
самостійна робота (годин)	– 54
% від загального обсягу	– 60
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 2
самостійної роботи	– 3,3
3) заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	–
% від загального обсягу	–
лекційні заняття (годин)	–
% від обсягу аудиторних годин	–
семінарські заняття (годин)	–
% від обсягу аудиторних годин	–
самостійна робота (годин)	–
% від загального обсягу	–

тижневих годин:	–
аудиторних занять	– –
самостійної роботи	– –
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	ЗПО 8. Психологія, ППВ 1.1 Соціологія
2) супутні дисципліни	– ППО 5.2. Туристичне країнознавство
3) наступні дисципліни	– ППВ 6.4. Спеціалізований туризм (подієвий, культурно-пізнавальний, релігійний, пригодницький)
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	<p>Загальні компетентності: К 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>Фахові компетентності: К19. Розуміння сучасних тенденцій, місцевих, регіональних та державних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів. К26. Здатність визначати індивідуальні туристичні потреби, використовувати сучасні технології обслуговування туристів та вести претензійну роботу. К 28. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.</p>
Результати навчання	<p>ПР02. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.</p> <p>ПР12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.</p> <p>ПР14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.</p>

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання	
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	визначати предмет, головні поняття, функції та структуру релігієзнавства;
1.2)	визначати предмет релігії її сутність, походження;
1.3)	впорядковано описувати історію розвитку релігієзнавчої думки;
1.4)	називати специфіку окремих релігій, географію їх поширення, вплив на культуру окремих народів та етносів;
1.5)	визначати специфіку новітніх релігій, географію їх поширення;

1.6)	відтворювати зміст основних положень свободи совісті та віросповідання і практику їхньої реалізації;
1.7)	називати основні особливості вільнодумства та атеїзму як специфічних форм духовної культури та світогляду;
1.8)	визначати сутність феноменів: сакралізація та секуляризація як складових культури сучасності;
1.9)	ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку українського суспільства та його релігійної сфери;
1.10)	відтворювати основні положення міжнародних документів та законодавства України з проблем ставлення до релігії, релігійних переконань та віруючих і невіруючих.
2. Розуміння	
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	з'ясувати причини виникнення та закономірності розвитку релігії;
2.2)	робити висновок про цінність засадничих принципів духовних культур для релігійної свідомості;
2.3)	оцінювати діалектику взаємовідносин релігійстворчих та секуляризаційних процесів;
2.4)	класифікувати історичні форми релігій;
2.5)	пояснювати конструктивний потенціал світоглядних культур;
2.6)	виділяти положення законодавчих актів в гарантуванні свободи совісті;
2.7)	виділяти та обговорювати причини виникнення протиріч на конфесійному і світоглядному ґрунті у світі та Україні.
3. Застосування знань	
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	окреслювати причини виникнення релігії та фактори змін в релігійному середовищі;
3.2)	вибирати релігії за певними критеріями;
3.3)	знаходити причини виникнення вільнодумства та причини секуляризації;
3.4)	оцінювати тенденції розвитку релігії у світі;
3.5)	оцінювати релігійну ситуацію в сучасній Україні, регіоні;
3.6)	знаходити спільні та відмінні позиції в міжнародному та вітчизняному законодавстві з питань свободи совісті та релігії;
3.7)	здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
3.8)	об'єктивно оцінювати події релігійного життя, виробити толерантне, неупереджене ставлення до представників інших конфесій як в процесі виконання обов'язків професійної діяльності, так і в повсякденному житті.
4. Аналіз	
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	аналізувати структуру релігієзнавства, його дисциплінарні розділи;
4.2)	порівнювати історичні типи релігії;
4.3)	класифікувати неорелігії сучасної України;
4.4)	визначати роль і місце релігії в культурі людства;
4.5)	співвідносити поняття вільнодумство та атеїзм;
4.6)	виділяти спільні та відмінні риси світових релігій;
4.7)	визначати практичне значення вивчення релігієзнавства;
4.8)	аналізувати проблеми міжконфесійного співжиття в Україні, окреслювати шляхи

	його толерантизації;
4.9)	здатність аналізувати суспільні процеси пов'язані з соціальним розвитком Української держави;
4.10)	аналізувати проблеми державно-церковних відносин в нинішній Україні.
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	аргументувати важливість вивчення релігієзнавства;
5.2)	класифікувати історичні форми релігії та вільнодумства;
5.3)	пояснювати характерні риси світових релігій;
5.4)	встановлювати відмінності різних історичних форм релігії;
5.5)	узагальнювати основні тенденції розвитку світового релігійного процесу.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	оцінювати важливість релігієзнавчих знань для практичної професійної діяльності.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	складати опорні схеми-конспекти для ґрунтового розуміння тем дисципліни;
7.2)	писати інформативні повідомлення на актуальні теми релігієзнавчих досліджень.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Релігієзнавство як система знань про релігію

Релігієзнавство як цілісна галузь наукового знання, завданням якої є осягнення сутності, закономірностей походження й функціонування релігії на різних етапах розвитку культури. Предмет і специфіка релігієзнавства. Визначення об'єкта та предмета релігієзнавства. Завдання курсу. Структура релігієзнавства. Дисциплінарні розділи релігієзнавчого знання: філософія релігії, історія релігії, соціологія релігії, психологія релігії, антропологія релігії, культурологія релігії, етнологія релігії, феноменологія релігії, географія релігії, лінгвістичне релігієзнавство. Основні категорії релігієзнавства. Поділ релігієзнавства на світське (академічне) й богословське. Практичний сенс сучасного релігієзнавства – пошук шляхів примирення релігійних течій, формування віротерпимості, можливість релігійних об'єднань в вирішенні глобальних проблем людства. Релігія як явище духовної культури людства. Сутність і визначення феномену релігії. Теологічне та наукове визначення сутності релігії. Розуміння причин виникнення та існування релігії. Специфіка релігійного відображення дійсності. Елементи і структура релігії: релігійна свідомість, релігійні почуття, релігійні культи. Основні функції релігії: компенсаційна, світоглядна, терапевтична регулятивна, інтегративна, комунікативна. Роль і місце релігії в культурі людства.

Тема 2. Історичне витлумачення релігії

Причини появи релігійних вірувань. Зародження ранньоісторичних форм релігії, їх розвиток. Дві основні стадії їх еволюції: найдавніша; давня. Анімізм, фетишизм, тотемізм, магія як найдавніші форми релігії. Шаманізм, землеробський культ, культ предків – давні форми релігії. Визначення етнічних релігій. Історичне підґрунтя їх виникнення. Ранні етнічні релігії (давньоєгипетська, месопотамська, давньогрецька, давньоримська, давньоіндійська, давньоіранська, давньоукраїнська). Національні та етнодержавні релігії (індуїзм, джайнізм, сикхізм, конфуціанство, даосизм, іудаїзм, синтоїзм). Визначення світових (наднаціональних) релігій як найвищого рівня розвитку релігійних систем. Особливості світових релігій (буддизму, християнства, ісламу).

Тема 3. Релігії світу

3.1. Буддизм

Буддизм як найдавніша світова релігія. Причини виникнення буддизму. Джерела, основні положення та особливості віровчення. Специфіка культу і організації буддизму. Трипітака – канонічне джерело буддизму. Основні напрямки в релігії буддизму. Кількісний склад та географія поширення буддизму. Сучасний стан буддизму та перспективи його розвитку.

3.2. Християнство

Християнство як один із чинників духовного, культурного й суспільного розвитку людства. Соціальні і філософські витоки християнства та його релігійні попередники. Становлення християнства як світової релігії. Біблія як основа християнського віровчення, його основні положення. Засади християнського віровчення. Культ в системі християнської релігії. Причини та наслідки розколу в християнстві. Православ'я, католицизм та протестантизм: догматичні, канонічні та обрядово-культурні відмінності. Історія та особливості поширення християнства на українських землях.

3.3. Іслам

Час, причини та місце виникнення ісламу. Географія розповсюдження, кількісний склад ісламу. Особливості віровчення, культу та організації. Коран і Суна – основне джерело ісламського віровчення. Фундаментальні положення ісламу. Шаріат – норма благочестивого життя. Основні напрямки ісламу. Іслам у сучасному світі.

Тема 4. Релігія в сучасному світі, Україні

Сучасна релігійна карта світу. Основні тенденції розвитку світового релігійного процесу. Неорелігії, причини появи, основні течії та перспективи розвитку. Релігійно-церковна мережа України. Проблеми міжконфесійного співжиття. Неорелігійний процес в Україні. Штучні (пародійні) релігії.

Тема 5. Вільнодумство як специфічна форма духовної культури людства

Вільнодумство й атеїзм як специфічні форми духовної культури та світогляду. Основні причини та соціальні джерела виникнення вільнодумства. Історична періодизація вільнодумства. Історичні форми вільнодумства. Атеїзм як специфічна форма вільнодумства. Секуляризація та секулярні процеси сучасності.

Тема 6. Правові основи регулювання державно-церковних відносин

Свобода совісті як конституційно-правова категорія. Свобода релігії та віросповідання. Віротерпимість та релігійна толерантність. Правове регулювання релігійних та державно-церковних відносин. Міжнародні та національні правові акти, що гарантують свободу совісті. Конституційні гарантії свободи совісті в Україні. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації". Проблеми державно-церковних відносин в нинішній Україні.

Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назва тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
Тема 1. Релігієзнавство як система знань про релігію	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Історичне витлумачення релігії	14	2	2	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Релігії світу	22	6	6	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Релігія в сучасному світі, Україні	18	4	4	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Вільнодумство як специфічна форма духовної культури людства	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Правові основи регулювання державно-церковних відносин	14	2	2	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	18	18	-	-	54	-	-	-	-	-	-

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліцопитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку з використанням тестових технологій.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Академічне релігієзнавство: підручник / за наук. ред. проф. А. Колодного. Київ: Світ Знань, 2000. 862 с.
2. Виговський Л.А. Функціональність релігії: природа і вияви: монографія. Київ – Хмельницький, 2004. 340 с.
3. Декларація принципів толерантності: ухвалена Резолюцією Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
4. Історія релігії в Україні: у 10-ти т. / редкол.: А. Колодний (голова) [та ін.]. Київ. Т. 10: Релігія і Церква років незалежності України / за ред. проф. А. Колодного. Дрогобич: Коло, 2003. 616 с.
5. Конституція України: чинне законодавство станом на 3 березня 2014 р. (офіц. текст). Київ: Паливода А. В., 2014. 64 с. (Закони України).

6. Лозко Г.С. Українське народознавство; вид. 5-те, доп. та перероб. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 512 с.
7. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*: нормат. бюлетень / ВР України. 1992. № 15. Ст. 188. Зі змінами ; ост. ред. 9 грудня 2012 р.
8. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України*: нормат. бюлетень / ВР України. 2012. № 19–20. Ст. 179. Зі змінами ; ост. ред. 19 липня 2014 р.
9. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*: нормат. бюлетень / ВР України. 1991. № 25. Ст. 283. Зі змінами; ост. ред. 17 січня 2019 р.
10. Про Службу військового капеланства: Закон України від 30 листопада 2021 р. № 1915-ІХ.
11. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їх відмінності мають значення / пер.з англ. Вячеслав Пунько. Київ: Видавництво Букшеф, 2022. 464 с.
12. Релігієзнавство: навчальний посібник / Наук. ред. Д.В. Брильов Київ: Видавництво ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 328 с.
13. Релігієзнавчий словник / Ред. А.Колодний, Б.Лобовик. Київ: Четверта хвиля, 1996. 392 с.
14. Релігійна безпека/небезпека України: збірник наукових праць і матеріалів / За ред. проф. А. Колодного. Київ: УАР, 2019. 316 с.
15. Свобода совісті та віросповідання в контексті міжнародних й українських правових актів та релігійних документів (витяги). 2-ге видання ; допрацьоване і доповнене / упор., автор передм. і прим. М. Ю. Бабій. Київ, 2006. 146 с.
16. Харьковщенко Є. Релігієзнавство: підручник. Київ: Наукова думка, 2013. 380 с.
17. Шепетяк О.М. Історія релігій. Т. 1. Жовква: Місіонер. 2019. 496 с.
18. Шепетяк О.М. Історія релігій. Т. 2. Жовква: Місіонер. 2019. 478 с.
19. Яроцький П.Л. Релігієзнавство: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2004. 308 с.
20. Яртісь А.В., Васьків А.Ю. Релігієзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2010. 423 с.

7.2. Допоміжні джерела

- 1 Арістова А. Релігійні конфлікти на теренах України та їх природа. *Релігія – Світ – Україна*: колективна монографія: у 3-х кн. / за наук. ред. А.Колодного і Л. Филипович. Київ, 2011. Книга II: Міжконфесійні відносини поліконфесійної України. С. 299–313.
- 2 Бабій М. Державно-церковні відносини: релігієзнавчий словник / за ред. професорів А. Колодного і Б. Лобовика. Київ: Четверта хвиля, 1996. С. 90–91.
- 3 Бабій М. Свобода совісті як умова сутнісного функціонування релігії. *Практичне релігієзнавство*: колективна монографія / за ред. проф. А. Колодного і Л.Филипович. Київ: Українська конфедерація журналістів та Українська асоціація релігієзнавців, 2012. С. 86–99.
- 4 Бабій М.Ю. Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення. Київ: Вища школа, 1994. 86 с.
- 5 Виговський Л.А., Куліш Н.С. Релігія як важливий чинник нової української політичної реальності. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2020. № 2 (16). С. 5–9.
- 6 Здіорук С. Міжцерковні відносини в Православ'ї України як експлікація українсько-російських етнополітичних колізій. *Релігія – Світ – Україна*: колективна монографія: в 3-х кн. / за наук. ред. професорів А. Колодного і Л.Филипович. Київ, 2011. Кн. 2 : Міжконфесійні відносини поліконфесійної України. С. 139–155.
- 7 Ларіонова В.К. Історія національних (етнічних) релігій: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавець І.Я.Тростяк, 2010. 388 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Larionova_Viktorii/Istoriia_natsionalnykh_etchnykh_reliiii.pdf.

8 Климов В. Міжконфесійні відносини: їх форми і шляхи толерантизації. *Практичне релігієзнавство: колективна монографія* / за ред. А. Колодного і Л.Филипович. Київ: Українська конфедерація журналістів та Українська асоціація релігієзнавців, 2012. С. 237–256.

9 Колодний А. Конфесійне багатоманіття України як відображення її історії і перспектив. *Релігійна свобода*. 2010. Спецвипуск № 2. С. 19–24.

10 Куліш Н. Проблеми релігійної освіти і повнота забезпечення свободи совісті в Україні. *Українське релігієзнавство*. 2014. № 69. С. 4–13.

11 Куліш Н. Сучасний розвиток державно-церковних відносин як проблема. *Українське релігієзнавство*. 2009. № 51. С. 62–69.

12 Куліш Н.С. Невоцерковленість в контексті проявів релігійності сучасних віруючих. *Університетські наукові записки*. 2017. № 2 (62). С. 255–261.

13 Куліш Н.С. Сучасний віруючий в контексті державно-конфесійних та міжконфесійних відносин в Україні: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017. 226 с.

14 Куліш Н.С. Релігієзнавчий туризм на Хмельниччині. *Університетські наукові записки*. 2021. № 3 (81). С. 130–139.

15 Куліш Н.С. Соціальне служіння церков і конфесій на ниві збереження індивідуального та громадського здоров'я сучасних українців. *Українське релігієзнавство*. 2021. № 93. С. 49–69.

16 Саган О. Моделі державно-церковних взаємин в світовій історичній ретроспективі. *Релігійна свобода*. 2000. № 4. С. 9–12.

17 25-річчя Української незалежності як історія релігійних свобод і світоглядного плюралізму: державні інституції та релігійні організації у пошуку моделей партнерства: збірник наукових матеріалів. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. 616 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua>
2. <http://www.irs.in.ua>
3. <http://risu.org.ua>
4. <http://www.religion.in.ua>
5. <http://religions.unian.ua>
6. <https://www.facebook.com/UkrainskeReligieznavstvo>
7. <https://chtyvo.org.ua>